

II. GƏLİRİN ƏLDƏ EDİLMƏSİ İLƏ BAĞLI XƏRCLƏR

Hansı xərcləri gəlirdən çıxmaq olar?

Vergi Məcəlləsinin 108-ci maddəsinə əsasən Vergi Məcəlləsinin X fəslinə uyğun olaraq gəlirdən çıxılmayan xərclərdən başqa gəlirin əldə edilməsi ilə bağlı olan bütün xərclər, həmçinin qanunla nəzərdə tutulmuş icbari ödənişlər gəlirdən çıxılır.

"Gəlirin əldə edilməsi ilə bağlı bütün xərclər" dedikdə nə başa düşülməlidir?

Vergi Məcəlləsinin 13.2.37-ci maddəsinə əsasən **sahibkarlıq fəaliyyəti** - şəxsin müstəqil surətdə, öz riski ilə həyata keçirdiyi, əsas məqsədi əmlak istifadəsindən, malların təqdim edilməsindən

dan, işlər görülməsindən və ya xidmətlər göstərilməsindən mənfəət götürülməsi olan fəaliyyətdir.

Bu zaman **mənfəət** dedikdə, vergi ödəyicisinin gəliri (vergidən azad edilən gəlirdən başqa) ilə Vergi Məcəlləsinin X fəsilində göstərilən, gəlirdən çıxılan xərc arasındakı fərq başa düşülür.

Vergi Məcəlləsinin 13.2.27-ci maddəsinə əsasən **qeyri-kommersiya fəaliyyəti** - məqsədi gəlir götürmək olmayan və əldə etdiyi gəliri yalnız öz nizamnamə məqsədləri üçün istifadə etməyi nəzərdə tutan qanunla qadağan edilməyən fəaliyyətin həyata keçirilməsidir, əks halda bu fəaliyyət kommersiya fəaliyyəti sayılır.

Beləliklə, vergi qanunvericiliyi istənilən fəaliyyəti iki istiqamətdə təsnifləyir:

- sahibkarlıq (kommersiya) fəaliyyəti, yəni gəlir əldə etməyi nəzərdə tutan fəaliyyət;
- qeyri-sahibkarlıq (qeyri-kommersiya) fəaliyyəti, yəni gəlir əldə etməyi nəzərdə tutmayan fəaliyyət.

Göründüyü kimi fəaliyyət növlərini vergitutma baxımından təsniflədirmək üçün əsas meyar gəlir (mənfəət) əldə etmək məqsədinin olub olmamasıdır. Bu zaman gəlir (mənfəət) dedikdə elə daxilolma başa düşülür ki, həmin vəsait vergiləri ödədikdən sonra təsisçilərin (iştirakçıların) tam sərəncamına verilir. Əgər müəssisənin fəaliyyəti gəlir əldə etməyə yönəlmirsə və hər hansı daxilolmalar yalnız təşkilatın nizamnaməsində nəzərdə tutulmuş qeyri-kommersiya məqsədlərinə sərf olunursa, onda belə fəaliyyət qeyri-kommersiya fəaliyyətidir. Təbii ki, belə fəaliyyət çərçivəsində çəkilmiş istənilən xərc də qeyri-kommersiya xərci hesab olunmalıdır. Lakin əgər təşkilatı fəaliyyətinin məqsədi gəlir əldə etməkdirsə və istənilən daxilolmalar müvafiq vergilər ödənildikdən sonra təsisçilərin (iştirakçıların) tam sərəncamına keçirsə, onda belə fəaliyyət kommersiya fəaliyyətidir.

Beləliklə, vergi qanunvericiliyində gəlir (mənfəət) sahibkarlıq (kommersiya) fəaliyyətinin son maliyyə nəticəsi kimi başa düşülür. Bu isə o deməkdir ki, **sahibkarlıq (kommersiya) fəaliyyəti çərçivəsində çəkilmiş bütün xərclər gəlirin əldə edilməsi məqsədini güdən, başqa sözlə desək, gəlirin əldə edilməsi ilə bağlı olan xərclərdir.**

Bununla belə, yadda saxlamaq lazımdır ki, gəlir gətirməyən xərclər vergitutma məqsədləri üçün tanınma bilməz. Məsələn, xarab olduğuna və ya istifadə müddəti ötdüyü üçün util edilmiş mallara çəkilmiş xərc vergitutma məqsədləri üçün xərc hesab edilmir.

Hansı xərcləri gəlirdən çıxmaq olmaz?

Gəlirdən çıxılması na icazə verilməyən xərclərin siyahısı Vergi Məcəlləsinin 109-cu maddəsində verilmişdir:

- **Əsas vəsaitlərin alınmasına və qurulmasına çəkilən xərclər və kapital xarakterli digər xərclər.**

Belə xərclərə 08 sayılı "Kapital qoyuluşları" hesabında uçota alınan aşağıdakı xərclər aiddir:

- müəssisənin mülkiyyətinə aid edilən torpaq sahələrinin əldə edilməsi üzrə xərclər;
- müəssisənin mülkiyyətinə aid edilən təbiətdən istifadə obyektlərinin əldə edilməsi üzrə xərclər;
- əsaslı tikinti üzrə smetalarda, maliyyə-smeta hesablamaları və titul siyahılarında bina və qurğuların inşası, avadanlığın quraşdırılması üzrə xərclər, quraşdırılmağa verilmiş avadanlığın dayarı və digər xərclər (tikintinin təsərrüfat və ya podrat üsulu ilə aparılmasından asılı olmayaraq);
- quraşdırılması tələb olunmayan avadanlıq, maşın, alət, inventar və digər əsas vəsait ob-

yektlərinin əldə edilməsi üzrə xərclər;

- qeyri-maddi aktivlərin əldə edilməsi üzrə xərclər;
- əsas sürüyə keçirilən cavan məhsuldar və iş heyvanlarının təsərrüfatda böyüdülməsi ilə əlaqədar xərclər;
- daşınma xərcləri də daxil edilməklə əsas sürü üçün yaşlı və iş heyvanlarının əldə edilməsi üzrə xərclər;
- kapital qoyulmuş xarakterli digər xərclər.

• Qeyri-kommersiya fəaliyyəti ilə bağlı olan xərclər.

Vergi Məcəlləsinin 13.2.27-ci maddəsinə əsasən qeyri-kommersiya fəaliyyəti məqsədi - gəlir götürmək olmayan və əldə etdiyi gəliri yalnız öz nizamnamə məqsədləri üçün istifadə etməyi nəzərdə tutan qanunla qadağan edilməyən fəaliyyətin həyata keçirilməsidir, əks halda bu fəaliyyət kommersiya fəaliyyəti sayılır.

Beləliklə, əgər kommersiya müəssisəsi sahibkarlıq fəaliyyəti ilə yanaşı qeyri-kommersiya fəaliyyətini də həyata keçirirsə, məsələn, uşaq bağçası, poliklinika, yataqxana, yaşayış binası, klub və s. saxlayırsa, onda belə bölmələrin saxlanması ilə bağlı xərclər sahibkarlıq fəaliyyətinə əldə edilmiş gəlirdən çıxılır.

• **Öyləncə və yemək xərcləri, habelə işçilərin mənzil və digər sosial xarakterli xərcləri. Sahibkarlıq fəaliyyəti əyləncə və ya sosial xarakterli daşıyan vergi ödəyicisinin xərcləri bu cür fəaliyyət çərçivəsində çəkilirsə, müvafiq olaraq əyləncə və sosial xərclər gəlirdən çıxılır.**

Belə xərclərə, xüsusən aşağıdakılar aiddir:

- şçilərə pulsuz yemək verilməsi üzrə xərclər;
- işçilər üçün mənzil alınması üzrə xərclər;
- işçilər üçün kirayə haqqının ödənilməsi üzrə xərclər;
- işçilərin sanatoriyalara, ağıllıq mərkəzlərinə göndərilməsi üzrə xərclər;
- bayram günlərinin, yubileylərin qeyd edilməsi ilə bağlı xərclər və s.

• **Fiziki şəxsin fərdi istehlakla və ya əmək haqqının alınması ilə bağlı olan xərcləri gəlirdən çıxılır.**

Bu norma hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslərə aiddir. Fiziki şəxs-sahibkarın şəxsi istehlakla bağlı xərcləri həmin şəxsin sahibkarlıq fəaliyyətinə əldə etdiyi gəlirdən çıxıla bilməz. Həmçinin fiziki şəxs-sahibkar özünün sahibkarlıq fəaliyyəti çərçivəsində əmək haqqı ala bilməz, çünki o, eyni zamanda işəgötürən və işçi sıfərində çıxış edə bilməz.

Gəlirdən çıxılmasına tamamilə yol verilməyən bu xərclərdən başqa bir sıra xərclərin gəlirdən çıxılması məhdudlaşdırılır. Məsələn, faktiki ezamiyyə xərclərinin Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti tərəfindən müəyyənləşdirilən normadan artıq olan hissəsi gəlirdən çıxılmaz, hər il üçün gəlirdən çıxılmalı olan təmir xərclərinin məbləği Vergi Məcəlləsinin 115-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hədd ilə məhdudlaşdırılır.

Kassa metodunun tətbiqi şəraitində xərclərin çəkilmə vaxtı

Vergi Məcəlləsinin 133-cü maddəsində təsbit olunmuş ümumi normaya əsasən kassa metodunu tətbiq edən müəssisələrdə xərcin çəkildiyi vaxt vəsaitin faktiki olaraq ödənilməsi vaxt hesab olunur.

Vergi ödəyicisi pul vəsaitini ödəyirsə, nağd pul vəsaitinin ödənildiyi, nağdsız ödəmədə isə vergi ödəyicisinin pul vəsaitinin köçürülməsi haqqında tapşırığın bank tərəfindən alındığı vaxt xərcin çəkildiyi vaxt sayılır.

Vergi ödəyicisi qarşısında maliyyə öhdəlikləri ləğv edildiyi və ya ödənilməli halda (qarşılıqlı hesablaşmalar aparıldıqda və sairə bu kimi hallarda), öhdəliyin ləğv edildiyi və ya ödənilməli vaxt xərcin çəkilməsi vaxtı sayılır.

Borc öhdəlikləri üzrə faizlər ödənilərkən və ya əmlakın icarəyə götürülməsi müqabilində ödəmə həyata keçirilərkən, əgər borc öhdəliyinin və ya icarə müqaviləsinin müddəti bir neçə hesabat dövrünü əhatə edərsə, hesabat ilində gəlirdən çıxılmalı olan və faktiki ödənilən faizlərin (icarə haqqının) məbləği həmin il üçün hesablanan faizlərin (icarə haqqının) məbləği deməkdir.

Misal. Müəssisə istehsal sahəsini icarəyə götürmüşdür. İcarə müqaviləsi 2017-ci il noyabrın 1-dən 2018-ci il oktyabrın 31-nə kimi həyranmışdır. İcarə haqqı hər ay üçün 1.180 manat (o cümlədən ƏDV- 180 manat) məbləğində müəyyən edilmişdir.

2017-ci ildə göstərilmiş icarə xidmətinə görə icarə haqqı aşağıdakı tarixlərdə ödənilmişdir:

1 dekabr 2017-ci il tarixində -1.180 manat (2017-ci ilin noyabr ayı üçün icarə haqqı);

8 yanvar 2018-ci il tarixində -1.180 manat (2017-ci ilin dekabr ayı üçün icarə haqqı).

Bu halda müəssisə 2017-ci ilin bəyannamasına yalnız noyabr ayı üçün ödənilmiş icarə haqqını (1.000 manat) daxil edəcəkdir, çünki dekabr ayının icarə haqqı növbəti ildə ödənilmişdir.

Hesablama metodunun tətbiqi şəraitində xərclərin çəkilmə vaxtı

Vergi Məcəlləsinin 136-cı maddəsində təsbit olunmuş ümumi normaya əsasən hesablama metodunu tətbiq edən müəssisələrdə xərcin çəkildiyi vaxt aşağıda sadalanan şərtlərin hamısına əməl edildiyi vaxt sayılır:

1. vergi ödəyicisi birmənalı olaraq maliyyə öhdəliklərini qəbul edir;
2. maliyyə öhdəliklərinin məbləği dəqiq qiymətləndirilir;
3. əqddə və ya müqavilədə iştirak edən bütün tərəflər əqd və ya müqavilə üzrə özlərinin bütün öhdəliklərini yerinə yetirmişlər, yaxud müvafiq məbləğlər qeyd-şərtsiz ödənilməlidir.

Ümumi normanın yuxarıda göstərilən birinci şərtində verilən "maliyyə öhdəliyi" anlayışı həmin maddədə əlavə şərh olunur.

Həmin şərhə əsasən "maliyyə öhdəliyi" əqdə və ya müqaviləyə müvafiq surətdə qəbul edilən əla öhdəlikdir ki, onun yerinə yetirilməsindən ötrü əqdin və ya müqavilənin digər iştirakçısı pul şəklində və ya digər şəkildə müvafiq vəsait verməli olsun.

Bu izahatdan anlaşılır ki, heç də istənilən hər hansı öhdəlik maliyyə öhdəliyi kimi qəbul oluna bilməz. Maliyyə öhdəliyinə əsasən müzd (haqq) ödəmək, əmlak vermək, mal göndərmək, iş yerinə yetirmək, xidmət göstərmək, hüquq vermək kimi öhdəliklər aid edilməlidir.

Lakin yuxarıda sadalanan öhdəliklər yalnız o zaman maliyyə öhdəlikləri kimi qəbul edilə bilər ki, onların dəyər ifadəsində qiymətini müəyyənləşdirmək mümkün olsun. Bunu hesablama metodu üzrə xərclərin müəyyənləşdirilməsinin yuxarıda göstərilən ikinci şərti tələb edir.

Bunu da qeyd etmək lazımdır ki, bir tərəfin maliyyə öhdəliyinin "dəyəri" heç də həmişə digər tərəfin əldə etdiyi gəlirin dəyəri ilə üst-üstə düşmür. Məsələn, bir tərəf digər tərəfə müəyyən güzəştlər (hüquqlar) vermək öhdəliyi götürə bilər. Bu zaman ola bilər ki, bu güzəştləri (hüquqları) alan tərəfdə bu öhdəliyi qiymətləndirmək və gəlir kimi uçota almaq mümkün olsun, həmin öhdəliyi götürən tərəfdə isə mümkün olmasın.

Hesablama metodu üzrə xərclərin müəyyənləşdirilməsinin yuxarıda göstərilən üçüncü şərti tələb edir ki, müqavilə (əqd) üzrə tərəflərin üzərlərinə götürdükləri bütün öhdəliklər yerinə yetirilmiş olsun və öhdəliklərin natamam yerinə yetirilməsi xərcin çəkildiyinə dəlalət etmir.

Borc öhdəliyi üzrə faizlər və ya əmlakın icarə haqqı ödənilərkən borc öhdəliyi və ya icarə müqaviləsi üzrə ödənişin müddəti bir neçə hesabat dövrünü əhatə edərsə, xərc həmin hesabat dövrləri üzrə onun hesablanma qaydasına müvafiq surətdə bölüşdürülür. Bu zaman ödənişin nə zaman həyata keçirilməsinin əhəmiyyəti yoxdur.

Misal. Müəssisə istehsal binasını icarəyə götürmüşdür. İcarə müqaviləsi bir il müddətinə (2017-ci il sentyabrın 1-dən 2018-ci il sentyabrın 1-dək) bağlanmışdır. İcarə haqqı hər təqvim ayı üçün 1.180 manat (o cümlədən ƏDV - 180 manat) müəyyən edilmişdir. Beləliklə, illik icarə haqqı aşağıdakı məbləği təşkil edir:

1.180 x 12 ay = 14.160 manat (o cümlədən ƏDV-2.160 manat)

Bu misaldə icarə haqqının 2017-ci ildə ödənilib ödənilməməsi heç bir əhəmiyyət kəsb etmir. 2017-ci ilin 4 ayına düşən icarə haqqı məbləği (ƏDV çıxılmaqla) 2017-ci ilin xərclərinə aid edilir:

1.180 x 4 ay = 4.720 manat (o cümlədən, ƏDV - 720 manat)

Bəyannamənin 221 «Malların təqdim edilməsi (işlərin görülməsi və xidmət göstərilməsi) üzrə xərclər» sətirinin A4 xanalarında (hər xanada bir rəqəmlə) 221.1-221.15 altstərtlərinin A4 xanalarında göstərilmiş məbləğlərin cəmi (221.1 + 221.2 + 221.3 + 221.4 + 221.5 + 221.6 + 221.7 + 221.8 + 221.9 + 221.10 + 221.11 + 221.12 + 221.13 + 221.14 + 221.15) yazılır.

221.1 «Əmək haqqı və ona bərabər tutulan ödənişlər» sətirinin A4 xanalarında (hər xanada bir rəqəmlə) 221.1.1 «əcnəbi işçilər üzrə» və 221.1.2 «yerli işçilər üzrə» sətirlərinin A4 xanalarında göstərilmiş məbləğlərin cəmi (221.1.1 + 221.1.2) göstərilir. Bu sətirlərdə hesabat dövrü ərzində gəlirin əldə edilməsi ilə bağlı işə götürən tərəfindən müzdlə işləyən fiziki şəxslərə (daimi və müvəqqəti) aparılan əmək haqqı və ona bərabər tutulan ödənişlərin məbləğləri göstərilir.

Misal: «A» müəssisəsində 2014-cü ildə əsas iş yeri olan 5 nəfər əcnəbi, 40 nəfər yerli işçi çalışmışdır. Həmin dövrdə bu işçilərə «A» müəssisəsi tərəfindən müvafiq olaraq 7.500,0 manat və 43.000,0 manat əmək haqqı hesablanmış və ödənilmişdir. Eyni zamanda həmin dövrdə müvəqqəti əmək müqaviləsi əsasında müəssisədə 2 nəfər əcnəbi vətəndaş çalışmış və onlara 3.500,0 manat əmək haqqı ödənilmişdir. Bu halda 221.1 «Əmək haqqı və ona bərabər tutulan ödənişlər», 221.1.1 «əcnəbi işçilər üzrə» və 221.1.2 «yerli işçilər üzrə» sətirlərinin A4 xanalarında məbləğlər aşağıdakı kimi yazılır:

Sətir №	Göstəricilər	Məbləğ, manat							
		ƏDV	ƏDV	ƏDV	ƏDV	ƏDV	ƏDV		
221.1	- Əmək haqqı və ona bərabər tutulan ödənişlər			5	4	0	0	0	0
221.1.1	- əcnəbi işçilər üzrə			1	1	0	0	0	0
221.1.2	- yerli işçilər üzrə			4	3	0	0	0	0

Bəyannamənin 221.2 «Sosial sığorta haqları» sətirinin A4 xanalarında (hər xanada bir rəqəmlə) göstərilmiş məbləğlərə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş nisbət ilə işə götürən tərəfindən hesablanmış icbari sosial sığorta ayırmaları göstərilir.

Misal: «A» müəssisəsində 2014-cü ildə əsas iş yeri olan 40 nəfər yerli işçi çalışmışdır. Bunların 35 nəfəri daimi 5 nəfəri isə müvəqqəti işçidir. «A» müəssisəsi tərəfindən həmin işçilərə il ərzində 9.460,0 manat sosial sığorta ayırmaları hesablanmışdır (ödənilmişdir). Bu halda 221.2 «Sosial sığorta haqqları» sətirinin A4 xanalarında məbləğlər aşağıdakı kimi yazılır:

Sətir №	Göstəricilər	Məbləğ məntəzi												
		1000000	100000	10000	1000	100	10	1	0	0	0			
221.2	Sosial sığorta haqqları							9	4	6	0	0	0	0

Bəyannamənin 221.3 «Xammal və materialları» sətirinin A4 xanalarında (hər xanada bir rəqəmlə) Vergi Məcəlləsinin 139-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada uçota alınmış və gəlirin əldə edilməsi ilə bağlı məsrəflərə silinmiş əmtəə-material ehtiyatlarının (xammal və material) dəyəri əks etdirilir.

Misal: «A» müəssisəsi 2014-cü ildə gəlirin əldə edilməsi bağlı 17.000,0 manat dəyərində xammal və material silmişdir. Bu halda 221.3 «Xammal və materialları» sətirinin A4 xanalarında məbləğlər aşağıdakı kimi yazılır:

Sətir №	Göstəricilər	Məbləğ məntəzi												
		1000000	100000	10000	1000	100	10	1	0	0	0			
221.3	Xammal və materiallar							1	7	0	0	0	0	0

Bəyannamənin 221.4 «Malın dəyəri» sətirinin A4 xanalarında (hər xanada bir rəqəmlə) Vergi Məcəlləsinin 139-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada uçota alınmış və gəlirin əldə edilməsi ilə bağlı məsrəflərə aid edilmiş əmtəə-material ehtiyatlarının (malların) dəyəri əks etdirilir.

Misal: «A» müəssisəsi 2014-cü ildə satınalma əməliyyatlarından gəlirin əldə edilməsi ilə bağlı 16.000,0 manat dəyərində malları məsrəflərə aid etmişdir. Bu halda 221.4 «Malların dəyəri» sətirinin A4 xanalarında məbləğlər aşağıdakı kimi yazılır:

Sətir №	Göstəricilər	Məbləğ məntəzi												
		1000000	100000	10000	1000	100	10	1	0	0	0			
221.4	Malın dəyəri							1	6	0	0	0	0	0

221.5 «İcarə haqqı» sətirinin A4 xanalarında 221.5.1 «hüquqi şəxslər üzrə» və 221.5.2 «fiziki şəxslər üzrə» sətirlərinin A4 xanalarında hüquqi və fiziki şəxslərə (Vergi Məcəlləsinin 124-cü maddəsinə müvafiq ödəmə mənbəyində tutulmuş vergini nəzərə almadan) ödənilmiş və ya hesablanmış (həmin dövr üzrə vergi uçotu metodundan asılı olaraq) və hesabat dövrünə aid icarə haqqının məbləğlərinin cəmi (221.5.1+221.5.2) göstərilir.

Misal: «A» müəssisəsi vergi uçotunu kassa metodu ilə aparır və 2014-cü ilin oktyabr ayında «B» müəssisəsinə icarəyə götürülmüş avadanlığa görə 6 aylıq icarə haqqını (1 aylıq icarə haqqının məbləği - 2.000,0 manat), yəni oktyabr-dekabr 2014-cü il üzrə və yanvar-mart 2015-ci il dövrü üçün 12.000,0 manat avans icarə haqqı ödəmişdir. Bu halda «A» müəssisəsi yalnız 2014-cü ilin oktyabr-dekabr aylarına aid 6.000,0 manat (12.000,0/6*3) icarə haqqını 2014-cü il üzrə məsrəflərdə əks etdirməlidir. Bundan başqa «A» müəssisəsi 2014-cü il üzrə fiziki şəxsə icarəyə götürülmüş avtomatına görə 4.000,0 manat icarə haqqı ödəmişdir. Bu halda 221.5 «İcarə haqqı» sətirinin A4 xanalarında, 221.5.1 «hüquqi şəxslər üzrə» və 221.5.2 «fiziki şəxslər üzrə» sətirlərinin A4 xanalarında məbləğlər aşağıdakı kimi yazılır:

Sətir №	Göstəricilər	Məbləğ məntəzi												
		1000000	100000	10000	1000	100	10	1	0	0	0			
221.5	İcarə haqqı													
221.5.1	- hüquqi şəxslər üzrə													
221.5.2	- fiziki şəxslər üzrə													

Bəyannamənin 221.6 «Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının qərarı ilə müəyyən edilmiş ezamiyyə xərclərinin məbləğləri» sətirinin A4 xanalarında (hər xanada bir rəqəmlə) hesabat dövrü ərzində müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təsdiq edilmiş normalar daxilində çəkilən ezamiyyə xərclərinin məbləğləri əks etdirilməlidir.

Qeyd: Faktiki ezamiyyə xərclərinin normadan artıq hissəsi Vergi Məcəlləsinin 109.7-ci maddəsinə əsasən gəlirdən çıxılan xərclərə aid edilmir.

Misal: «A» müəssisəsinin 2014-cü ildə faktiki ezamiyyə xərcləri 19.000,0 manat təşkil etmiş, lakin bu məbləğin 4.000,0 manatı qanunvericiliklə müəyyən edilmiş normadan artıq olmuşdur. Bu halda «A» müəssisəsi 2014-cü il üzrə məsrəflərinə ezamiyyə xərcləri kimi 15.000,0 manat (19.000,0-4.000,0) aid etməli və 221.6 «Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının qərarı ilə müəyyən edilmiş ezamiyyə xərclərinin məbləğləri» sətirinin A4 xanalarında məbləğlər aşağıdakı kimi yazılır:

Sətir №	Göstəricilər	Məbləğ məntəzi												
		1000000	100000	10000	1000	100	10	1	0	0	0			
221.6	Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının qərarı ilə müəyyən edilmiş ezamiyyə xərclərinin məbləğləri													

Bəyannamənin 221.7 «Enerji xərcləri» sətirinin A4 xanalarında (hər xanada bir rəqəmlə) hesabat dövrü ərzində gəlirin əldə edilməsi ilə bağlı çəkilmiş enerji xərclərinin məbləği əks etdirilir.

Misal: «A» müəssisəsinin 2014-cü ildə gəlirin əldə edilməsi ilə bağlı enerji xərcləri 28.000,0 manat təşkil etmişdir. Bu halda 221.7 «Enerji xərcləri» sətirinin A4 xanalarında məbləğlər aşağıdakı kimi yazılır:

Sətir №	Göstəricilər	Məbləğ məntəzi												
		1000000	100000	10000	1000	100	10	1	0	0	0			
221.7	Enerji xərcləri													

Hesabat dövrü ərzində gəlirin əldə edilməsi ilə bağlı qaz, yanacaq, su və kanalizasiya, rabitə, mühafizə, bank xidməti üzrə xərclər və reklam xərclərinin məbləğləri bəyannamənin 221.8 «Qaz xərcləri», 221.9 «Yanacaq xərcləri», 221.10 «Su və kanalizasiya xərcləri», 221.11 «Rabitə xərcləri», 221.12 «Mühafizə xərcləri», 221.13 «Bank xidməti üzrə xərclər», 221.14 «Reklam xərcləri» sətirlərinin A4 xanalarında (hər xanada bir rəqəmlə) 221.7 sətir üzrə misaldə göstərilən qaydada əks etdirilməlidir.

Bəyannamənin 221.15 «Biləvasitə malların təqdim edilməsi (işlərin görülməsi, xidmətlərin göstərilməsi) ilə bağlı sair xərclər» sətirinin A4 xanalarında (hər xanada bir rəqəmlə) hesabat dövrü ərzində gəlirin əldə edilməsi ilə bağlı çəkilmiş, lakin 221.1-221.14 sətirlərdə göstərilməsi nəzərdə tutulmayan biləvasitə malların təqdim edilməsi (işlərin görülməsi, xidmətlərin göstərilməsi) ilə bağlı sair xərclərin məbləği əks etdirilməlidir.

Misal: «A» MMC 2014-cü ildə ciddi uçot blanklarının çapı ilə əlaqədar «B» MMC-nə 2.500,0 manat vəsait xərclənmişdir. Bu halda 221.15 «Biləvasitə malların təqdim edilməsi (işlərin görülməsi, xidmətlərin göstərilməsi) ilə bağlı sair xərclər» sətirinin A4 xanalarında məbləğlər aşağıdakı kimi yazılır:

231	Satışlar, işiqazlar və digər qiymətli kağızların, işlərin paylanması, bəzə ödəmələrinin və tələblərinin alınması ilə bağlı xərclər	3	0	0	0	0	0	0	0
231.1	Satışların alınması ilə bağlı xərclər	3	0	0	0	0	0	0	0
231.2	İşiqazların alınması ilə bağlı xərclər	3	0	0	0	0	0	0	0
231.3	Digər qiymətli kağızların alınması ilə bağlı xərclər	1	0	0	0	0	0	0	0
231.4	İşlərin paylanmasının alınması ilə bağlı xərclər	1	0	0	0	0	0	0	0
231.5	Bəzə ödəmələrinin alınması ilə bağlı xərclər	1	2	0	0	0	0	0	0
231.6	Bəzə tələblərinin alınması ilə bağlı xərclər	1	0	0	0	0	0	0	0

Bəyannamənin 232 «Digər xərclər» sətrinin A4 xanalarında hüquqi şəxslər tərəfindən hesab dövrü ərzində ödənilmiş və ya ödənilməli olan (seçilən vergi uçuğu metodundan asılı olaraq) və bu bəyannamənin 221-231-ci sətirlərində göstərilən xərclərdən başqa gəlirlərin əldə edilməsi ilə bağlı çəkilən digər xərclərin məbləği əks etdirilməlidir.

Misal: Kassa metodu ilə vergi uçotunu aparan «A» müəssisəsi tərəfindən 2014-cü ildə sənədlərin çatdırılması ilə əlaqədar «Nəql» şirkətinə kuryer xidmətinə görə 600,0 manat ödənilmişdir. Bu halda 232 «Digər xərclər» sətrinin A4 xanalarında aşağıdakı kimi yazılır:

232	Digər xərclər								6	0	0	0	0
-----	---------------	--	--	--	--	--	--	--	---	---	---	---	---

Bəyannamənin 233 «Gəlirdən çıxılan vergilər və yığımlar» sətrinin A4 xanalarında 233.1 «Torpaq vergisi», 233.2 «Əmlak vergisi», 233.3 «Mədən vergisi», 233.4 «Azərbaycan Respublikasında istehsal edilən və qiymətləri tənzimlənən məhsulların ixracı zamanı məhsulların kontrakt (satış) qiyməti ilə (ixrac xərcləri çıxılmaqla) ölkədaxili topdansatış qiyməti arasındakı fərqdən dövlət büdcəsinə hesablanan yığım» sətirlərinin A4 xanalarında Vergi Məcəlləsinin 201-ci, 208-ci, 212-ci maddələrinə və dövlət büdcəsi haqqında Qanunun müddəalarına əsasən hesabat dövrü üzrə hesablanmış vergilərin və ödənişin cəmi (233.1+233.2+233.3+233.4) göstərilir. 233.3 «Mədən vergisi» sətrinin xanalarında Vergi Məcəlləsinin 217-ci maddəsinə əsasən hesablanmış dövlət və yerli (bələdiyyə) büdcələrinə hesablanmış mədən vergisinin cəmi, bu sətri alt-sətri olan 233.3.1 sətri xanalarında isə yerli (bələdiyyə) büdcələrinə hesablanmış mədən vergisi göstərilir. Yerli büdcələrə hesablanmış mədən vergisinin bu bəyannamənin 233.3.1-ci sətrində göstərilməsinə əsas verən bələdiyyə orqanının müvafiq arayışıdır.

Misal: Kassa metodu ilə vergi uçotunu aparan «A» müəssisəsi tərəfindən 2014-cü il üzrə 1.500,0 manat torpaq vergisi, 5.000,0 manat əmlak vergisi və 6.000,0 manat mədən vergisi (o cümlədən 1.000,0 manat yerli büdcələrə) hesablanmışdır. Bundan başqa qiymətləri tənzimlənən məhsulların satış qiyməti ilə ölkədaxili müəssisə topdansatış qiyməti arasındakı fərqdən 30 faiz dərəcə ilə 40.000,0 manat ödəniş aparılmışdır. Bu halda 232, 233.1, 233.2, 233.3 və 233.4-cü sətirlərin A4 xanalarında məbləğlər aşağıdakı kimi yazılır:

233	Gəlirdən çıxılan vergilər və yığımlar												
233.1	Torpaq vergisi												
233.2	Əmlak vergisi												
233.3	Mədən vergisi												
Səhifədə		Göstərilənlər											
233.3.1	Yerli bələdiyyəni təmin edən materialların (bərə) mədən vergisi (bələdiyyənin sənəqi əlavə ödəməsidir)												
233.4	Azərbaycan Respublikasında istehsal edilən məhsulların ixracı zamanı məhsulların kontrakt (satış) qiyməti ilə (ixrac xərcləri çıxılmaqla) ölkədaxili müəssisə topdansatış qiyməti arasındakı fərqdən (dövlət büdcəsinə) hesablanan yığım												

Bəyannamənin 235 «Vergidən azad olunan fəaliyyət ilə bağlı olan xərclərin cəmi» sətrinin A4 xanalarında bu bəyannamənin 219.4 sətirində göstərilən vergidən azad olunan gəlirlərin əldə edilməsi ilə bağlı çəkilən xərclərin məbləğləri əks olunmalıdır.

Misal: Beynəlxalq təşkilat 2014-cü ildə sahibkarlıq fəaliyyətinə aid olmayan gəlirlərin əldə edilməsi ilə bağlı 7.000,0 manat xərc çəkmişdir. Bu halda 235 «Vergidən azad olunan fəaliyyət ilə bağlı olan xərclərin cəmi» sətrinin A4 xanalarında rəqəmlər aşağıdakı kimi yazılır:

235	Vergidən azad olunan fəaliyyəti ilə bağlı olan xərclərin cəmi												7	0	0	0	0
-----	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	---	---	---	---	---

Bəyannamənin 236 «ÜMUMİ GƏLİRDən çıxılan XƏRCLƏR» sətrinin A4 xanalarında bu bəyannamənin 234 «CƏMI XƏRCLƏR» sətrində göstərilən məbləğlər ilə 235 «Vergidən azad olunan fəaliyyət ilə bağlı olan xərclərin cəmi» sətrində göstərilmiş məbləğlər arasındakı fərq (234 - 235) əks olunmalıdır.

Misal: «A» şirkətinin 2014-cü ildə cəmi xərcləri 120.000,0 manat, o cümlədən sahibkarlıq fəaliyyətinə aid olmayan xərcləri 2.000,0 manat təşkil etmişdir. Bu halda 236 «ÜMUMİ GƏLİRDən çıxılan XƏRCLƏR» sətrinin A4 xanalarında rəqəmlər (120.000,0-2.000,0=118.000,0) aşağıdakı kimi yazılır:

236	ÜMUMİ GƏLİRDən çıxılan XƏRCLƏR																		
(s.234 - s.235)																			